

גליוני ביום דוד

משיעודי הגאון הגדול רבי מיכל זילבר שליט"א

שנה א | גליון כז

דחבה מני ים

פרשת תזריע

סוף מעשה במחשבה תהילה

א) תורתו באחרונה. ב) מאי טעמא. ג) התורה גמר הבריא. ד) עולם התורה. ה) התורה יציאה מהתורה. ו) תדיר קודם. ז) האשה נבראה תחילה. ח) התאחר לשפלות האדם. ט) מבחר היצורים. י) בין טומאה לטומאה. יא) סוף מעשה במחשבה תחילה. יב) חיבת האדם. יג) אחור וקדם. יד) לשמש את האדם.

מתקן העולם והוא עיקר תיקונו. ואם לא יקבלו יחזור לתורה ובוהו שאין כאן תקון, ולפיכך הכל שם בריאה הוא."

למדנו מדברי המהר"ל חידוש גדול, דחוף ממה שבאופן כללי כל הבריאה היתה תלויה ועומדת האם ישראל יקבלו את התורה כמבואר בארוכה בגמ' שבת (פ.א.ג.) גם באופן פרטי כל נברא ונברא היה תלוי בדינים הנוגעים אליו בתורה, ותיקון הוויית הבהמות והחיות היו תלויין בדיני הטומאה והטהרה והאיסור והיתר דידהו, לכך אותם טעמים שעבורם הקדים הקדוש ברוך הוא את בריאת הבהמות והחיות, שייכים גם לגבי הדינים הנוגעים אליהם. ו"תורת הבהמה חיה ועוף" תקדים ל"תורת האדם", כיון שהוא "תיקון הווייתם" כלשון המהר"ל.

עולם התורה

אמור מעתה דבפרשת תזריע היא "תורתו של אדם", מונח סוד תיקון הוויית האדם והעמדתו על מתכונתו, והוא שמצינו בגמרא עבודה זרה (ט.א.): "תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוא העולם שני אלפים תורה שני אלפים שני אלפים ימות המשיח". שמעינן בזה, דגם אחר שנגמר בריאת העולם, עדיין היה העולם נחשב לעולם התורה עד שקיבלו ישראל את התורה, וכמו שאמר הכתוב (דברים לב.ו): "מִצְאָהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתַהוֹ לָלַל וְשִׁמּוֹן, וּפִירַשׁ רִשִׁי: "אותם מצא לו נאמנים בארץ המדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו".

והיינו טעמא כיון דכל הבריאה כולה היתה בספק לחזור לתורה ממש, אם ישראל לא יקבלו את התורה, כדאמר ריש לקיש (שבת פ.א.א.): "מאי דכתיב (בראשית א.א.) וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי, ה"א יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית ואמר להם, אם ישראל מקבלים את התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתורה ובוהו".

התורה יציאה מהתורה

ולזה עשרת הדברות הם כנגד עשרה מאמרות, כמבואר בפסיקתא רבתי (כא.): "נאמרו עשרת הדברות כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, אנכי כנגד ויאמר אלהים יהי אור". דבאמירת "אנכי ה'" נתחזק מאמר "הי אור" לצאת מהתורה, והכא נמי באמירת פרשת הבהמות בפרשת שמיני

תלויים ועומדים עד ששי בסיון, אם יקבלו ישראל התורה מוטב, ואם לאו יחזרו לתורה ובוהו. וזהו מפני שאין גמר בריאתן רק על ידי התורה, שהיא

פנינה מן הים

הסוד העולה פתח לתורה

(ויקרא יב.ג.)

וביום השמיני ימול בשר ערלתו

בריש הפרשה הצטוונו על מצוות מילה כמו שנאמר (ויקרא יב.א-ג): "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֲשֶׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר וְטִמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַת דְּוֹתָהּ תִטְמָא. וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יְמוּל בְּשַׁר עֶרְלָתוֹ". והנה מצוות מילה כבר ניתנה לאברהם אבינו לכל פרטיה, וכאן נתחדשה הלכה שהיא: "דוחה את השבת, דכתיב וביום השמיני ימול (ויקרא יב.ג) אפילו בשבת" (תנחומא לך לך). וכל המציאות של כלל ישראל תליא במצוות מילה, כמו שאמר השי"ת לאברהם אבינו (בראשית י.א): "הֲתִהְיֶה לְפָנַי וְהָיָה תָמִים". וכדברי רש"י: "ולפי מדרשו התהלך לפני במצוות מילה, ובדבר הזה תהיה תמים, שכל זמן שהערלה בך אתה בעל מום לפני".

והנה מצוות מילה באה כדי להסיר את הערלה, והוא משום שהערלה היא זוהמת הנחש, ויש להסירה מבני ישראל. ובאמת כאשר התינוק היה שרוי במעי אמו, הרי ידע את כל התורה כולה והיה שרוי בקדושה ובטהרה, אך עדיין יש לו בעיה 'זוהמת הנחש', וכל זמן שלא מסירים ממנו את זוהמת הנחש, לא יעזור לו התורה. וכדברי הרגע"ק א"ג (שולח מהדורא קמא סימן מב): בשם העוללות אפרים (מאמר שצ"ב): "שמילה חצונית היא סיבה למילה פנימית מערלת לב, כשימול ערלת לבבו אז יהי חדרי לבו פתוחים להבין ולהשכיל עיין שם". ובזה מבואר מה שאמרה תורה: "אֲשֶׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר". דאפילו שהמלאך לימדו את כל התורה כולה, בא מלאך וסוטרנו משום שעדיין יש לו את זוהמת הנחש, ולכן: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו". שכל זמן שלא הסירו לו את הערלה אפילו תורה שהוא כבר למד אינו יכול להשיג, אך כאשר מורידים את הערלה, חוזר וניעור שכל מה שהוא למד במעי אמו יוכל לחזור ולהבין ולקנות חדרי תורה. (שיעור 56 תזריע תשעט)

תורתו באחרונה

רש"י הקדוש הביא בתחילת הפרשה (ויקרא יב.ג) את דברי המדרש: "אֲשֶׁה כִּי תִזְרִיעַ - א"ר שמלאי, כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף". וכבר העירו המפרשים, דבבריאת האדם מצינו כמה טעמים למה נתאחרה בריאתו אחר כולם, כמו שאמרו בגמרא סנהדרין (ל.א.א.): "תנו רבנן אדם נברא בערב שבת, ומפני מה, שלא יהו צדוקים אומרים שותף היה לו להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, דבר אחר שאם תזוז דעתו עליו אומר לו יתוש קדמך במעשה בראשית, דבר אחר כדי שיכנס למצוה מיד, דבר אחר כדי שיכנס לסעודה מיד, משל למלך בשר ודם שבנה פלטין ושיכללן והתקין סעודה, ואחר כך הכניס אורחין". ולכאורה כל הנך טעמי אין בהם סיבה להקדים גם את דיני הבהמה החיה והעוף, וגם אם היה מקדים את תורת האדם לפני תורת הבהמה החיה והעוף, לא היה מקום לצדוקים לומר שותף היה לו להקב"ה במעשה בראשית, גם ענין להכנס למצוה או לסעודה מיד לא שייך בענין התורה, ואם כן למה איחר תורתו אחר כל בהמה חיה ועוף.

מאי טעמא

כן הקשה המהר"ל בגור אריה: "ואף על גב דגבי בריאה מפרש בגמרא בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין ל.א.א.) שאם יתגאה אדם אומרים לו אפילו יתוש קדמך, דבשביל זה נברא אדם אחרון למעשה בראשית, ועוד יש טעמים אחרים שם, ואם כן קשיא, כיון דאותן טעמים לא שייכים כאן, אם כן בתורתן למה מקדים בהמה חיה ועוף לתורת האדם. ודוחק לומר אידי דמקדים ביצירה מקדים נמי בתורה, דלשון 'כשם' לא משמע הכי, דהוה ליה לומר 'כיון דהקדים יצירת בהמה חיה ועוף וכו'".

התורה גמר הבריאה

מתרץ המהר"ל: "דגם תורתן איך יהיו מתנהגים הוא דבר דומה לבריאה, כמו שהבריאה הוא תיקונם, הכי נמי תורתם היא תיקון הווייתם. לכך, כשם שמקדים בבריאה חיה ועופות הכי נמי בתורתן, דאין התורה אלא גמר תיקונם. ובשביל כך אמרו (שבת פ.א.א.) הוסיף [ה"א בשישי], לומר שכל מעשה בראשית היו

" ואף שאמרו בגמרא שם דאלפים תורה מתחילים באברהם אבינו: "מִן תַּחַת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר עָשָׂה בְּחָרָן". מכל מקום לא נחשב לקבלת התורה גמורה, דהרי אמרו חז"ל (קידושין פ.א.א.): "מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה", ולזה נחשב עדיין לעולם תהו.

הגליון נתרם לזכות ולרפואת
האשה מרת אייליה בת טובה תחי'
לאורך ימים ושנים טובות

נתרם ע"י ידידנו הדגול
הרה"ג ר' ישראל סולוביציק שליט"א
לברכת הצלחה וסיועתא דשמיא
ונחת מהילדים אבי"ד

נתרם ע"י ידידנו הדגול
הרב אליעזר דידער שליט"א
ודעייתו
לברכת הצלחה בכל הענינים

נתחזקו הבהמות לצאת מהתהו, ובאמירת פרשת האדם בפרשת תזריע נתחזק האדם לצאת מהתהו. והוא עומק מאמר רבי שמלאי: "כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף", דאמירת תורת הבהמות ותורת האדם השלימה יצירתם במעשה בראשית לצאת מהתהו.

תדיר קודם

אלא דעדיין צריך ביאור מה שהקשה המהר"ל שם בהמשך דבריו: "אם כן היה להקדים גם כן 'אדם כי יהיה בו צרעת' דמיידי גם כן בזכר, ואילו 'אשה כי תזריע' לא איירי רק באשה, ואשה נבראת באחרונה". והשפתי חכמים יישב על פי פשוטו: "דיותר תדיר שהאשה תלד ממה שהאיש יהיה מצורע", ולכן על אף שהכתוב נקט סדר דומיא דבריאת האדם, מכל מקום בזה הקדים קודם דיני לידת האשה שהיא מצויה יותר מצרעת האיש ח".

האשה נבראת תחילה

אמנם לפי המהר"ל אין טעם זה מספיק, דהרי לפי המהר"ל טעם דמיון סדר התורה לסדר הבריאה, הוא מפני שציווי התורה בדינים הנוגעים להם הוא השלמת הבריאה, ואם כן מה בכך דלידת האשה תדירה יותר מצרעת האיש, מכל מקום לפי סדר תיקון הבריאה, היה לו להקדים תורת הזכר לתורת הנקבה, דהרי הזכר נברא לפני הנקבה, ואם כן גם השלמת תיקונו צריך לקדם להשלמת תיקון האשה.

והמהר"ל גופיה מותיר: "דאדרבא האשה נבראת תחלה, כי אף על גב לענין שלקח צלע מצלעותיו (בראשית ב, טא) זה היה אחר בריאת האדם, סוף בריאת חוה תחלה, דהא כתיב (בראשית ה, ב) זָכָר וְנִקְבָּהּ יִבְרָאם... וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם, נמצא כי קודם לכן מיד נבראת הנקיבה דיו רצופין (ברכות סא, א), ויצירת הנקיבה תחלה. שכן נותן סדר הבריאה, הבהמה, ואחר כך האשה, ואחר כך הזכר, כיון שאתה רואה שהיצירה היה לעולם אשר יותר במדרגה באחרונה, גם כן כאן היה באחרונה הזכר, שהוא יותר חשוב". ואם כן מיושב היטב אמאי הקדים הכתוב דיני האשה קודם לתורת האדם, דעל פי האמת שורש האשה נברא קודם בריאת האדם, רק שהיו מחוברים יחדיו עד שה' יתברך הפיל תרדמה על האדם וניסרם, אבל לעולם מצד היצירה הראשונה צד הנקבה נברא תחילה.

התאחר לשפלות האדם

בלבוש האורה הביא את דברי המהר"ל וכתב עלה: "ואני אומר דמעיקרא קושיא פריכא היא... ור"ל כשם שהטעם התם בבריאה הוא משום שלא יתגאה האדם וכו', הכי נמי בתורתו כתבו באחרונה לעורר אותו על שפלותו ויצירתו המנוולת, וטפה הסרוחה אשר ממנו נוצר כמה הוא מזוהם, כשיראה לפניו תורת הבהמות והחיות והעופות שבחיהם אינם מטמאים שום טומאה, וגם במותם אינם מטמאים טומאה חמורה אלא טומאת ערב. והאדם תכף שנוצר ונולד, ואפילו שנוול מחויו רק שניכר בו צורת אדם כמו שכתב הרא"ם ז"ל, מטמא את אמו טומאה חמורה, דהיינו טומאת שבעה, ושאר חומרות דיני נדה שבה. יתבונן ויראה מזה כמה מזוהמת היא לידתו, ואיך יתגאה. על דרך מאמר החכם, מי שעבר פעמיים במעבר השתן איך יתגאה, לכך איחר תורת טומאתו אחר תורת טומאות הבהמות והחיות

העופות".

למדנו מדברי הרב לבוש האורה, דטעם איחור תורת טומאת האדם שוה כפשוטו לטעם איחור בריאתו, וכשם שאיחור בריאתו בא לעורר על שפלותו באמרם "יתוש קדמך", כן איחור תורת טומאת האדם בא לעורר את לב האדם ללב יתגאה, דלבהמה והחיה יש פחות דיני טומאה ממנו. ואם תאמר למה המהר"ל לא הוה ניחא ליה בהכי, יש לומר דהמהר"ל סבירא ליה דעדיין אין זה טעם מספיק לאיחור תורת האדם, דגם אם היתה תורתו נכתבת קודם לתורת הבהמות והחיות, היה האדם יכול להתעורר על לבו ולראות רבוי דיני טומאתו ולהבין שפלות עצמו, ולזה המהר"ל מתיר בטעם אחר.

מבחר היצורים

ובאמת הטעם שהאדם עלול לקבל טומאה יתר על הבהמה הוא למעלתו, מהיותו מבחר היצורים, וכמו שהאר"ח הקדוש (במדבר יט, ב) בביאור הטעם שגוי אינו מקבל טומאת מת: "כי על ידי שקבלו התורה נעשו עם בני ישראל דבר שהרוחנים השפלים תאבים להדבק בהם, להיותם חטיבה של קדושה עליונה בחייהם גם במותם, בחייהם שבנוגע במת או יאהילו עליו וכדומה תדבק בהם הטומאה שבמות, ולא תחפוץ להפרד אם לא בכח גדול אשר חקק ה', במצוה האמורה בענין של פרה אדומה". אלא שאם האדם מתגאה בזה, אומרים לו יתוש קדמך שהוא עדיף ממך שאינו מטמא באהל.

בין טומאה לטומאה

ואם מצד חומר הטומאות עסקינו, הרי פרשיות תזריע מצורע מדברות בטומאות היוצאות עליו מגופו כזב ומצורע וכדומה, והיא טומאה חמורה יותר מטומאת מגע ואפילו מטמא מת, דטומאה היוצאת עליו מגופו משתלח חוץ לשתי מחנות, חוץ למחנה שכינה וחוץ למחנה לוי, ונוסף עליהם המצורע שמשתלח חוץ לשלש מחנות גם חוץ למחנה ישראל, אבל בטומאת מת שהיא טומאת מגע דיו להשתלח חוץ למחנה אחת - חוץ למחנה שכינה, והיינו טעמא דטומאה היוצאת עליו מגופו מראה על גנם טומאה בעצם גופו, מה שאין כן טומאת מגע אינה מורה על קלקול פנימי.

ולזה פתח הכתוב בטומאות המרוחקות מהאדם, שצריך להזהר שלא להטמאות בהם, שהם טומאות אכילת בהמות טמאות המרוחקות מהאדם, ואחר כך מנה הכתוב טומאות מגע בנבילה ובשרץ וכדומה שיטהר מהם האדם, עד שהגיע לטומאות הקשות שהם הטומאות היוצאות מגופו, שיטהר מהם האדם לזכר נפשו מטומאות הנחש הקדמוני, וכמו שכתב המהר"ל: "כמו שהבריאה הוא תיקונם, הכי נמי תורתם היא תקון הווייתם", והוא תיקון הוויית האיש הישראלי להטהר מכל הטומאות כולם.

סוף מעשה במחשבה תחילה

טעם נוסף יש לבאר על פי דברי רבינו בחיי (פתיחה לפירוש תזריע): "הדברים האחרונים במעשה היו ראשונים במחשבה, ועל כן הדברים המעולים תמצאם אחרונים, כי האדם שהוא תכלית הכונה בבריאת העולם להכיר בוראו ולעבודו, היה אחרון לכל הנבראים ונבחר מכולם, וכן יום שבת היה אחרון לכל הימים ומקודש מכולם, וכן העולם הבא הוא אחרון לעולם הזה, כי העולם הזה קודם לו ואין האדם יכול לקנות חיי העולם הבא, כי אם בכשרון המפעלים בעולם הזה. וכן ישראל היו אחרונים

בבריאה והיו ראשונים במחשבה".

ובהמשך כתב רבינו בחיי: "המשל בזה ראובן רוצה ללמוד תורה ואין לו בית המדרש, יצטרך שיבנה תחלה יסוד הבית, ויגביה הבנין על היסוד ויפרוס גג התקרה על הבנין, ואז ילמוד שם, והנה הלמוד באחרונה במעשה, והוא היה תחלה במחשבה... וכשם שמצינו במעשה בראשית, כי הבהמות והחיות והאילנות והצמחים קדמו ליצירת אדם והוא היה ראשון ואחרון, כענין שכתוב (תהלים קלט, ה) אָחוֹר וְקִדְמָי אֶפְשָׁר בְּפִי, שלישיית ואחרון צרנתי, ראשון במעלה ואחרון בבריאה, ותיכף שבראו מטר בידו מצות עשה ומצות לא תעשה. כן מצינו בסדרה התורה שלש פרשיות, אחת בבהמות וחיות שביסוד העפר, והיא (ויקרא יא, ב) זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ, שניה בדגים שביסוד המים והיא (ויקרא יא, ט) אֵת זֶה תֹּאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם, שלישיית בעופות שביסוד הרוח, והיא (ויקרא יא, יג) וְאֵת אֵלֶּה תִשְׁקְצוּ מִן הָעוֹף, ובאחרונה הזכיר יצירת האדם, ומיד הטיל עליו מצוה והיא המילה, להודיע שאין עיקר לידתו של אדם בעולם הזה כי אם למצוה, וכענין שכתוב (איוב ה, ז) כִּי אָדָם לְעִמְלָה יוֹלֵד, פירוש לעמל התורה והמצות".

חיבת האדם

נמצא דלביאור רבינו בחיי מה שנברא האדם לבסוף בא ללמדנו על מעלתו שהוא תכלית לכל המעשים, ולדבריו יש לבאר היטב טעמיה דרבי שמלאי, דהפרשיות הנוגעות לאדם באו אחר הפרשיות הנוגעות לבהמה וחיה ועוף דומיא דסדר הבריאה, דכמו שבעת בריאת העולם איחר הכתוב יצירתו אחרון לכל המעשים לסיבת היותו תכלית הבריאה, כן בציוי הפרשיות הנוגעות להם, צויה הכתוב הנוגע לאדם אחרון לבהמה חיה ועוף, להראותך חיבת האדם שהוא תכלית מעשה שמים וארץ.

אחור וקדם

לדבריו ידוקדק נמי לישנא דקרא "אחור וקדם צרתני", דכבר הקשה הרב זרע שמשון, דבגמרא סנהדרין משמע דבריאתו אחרון היה לגריעותא: "שאם תזוח דעתו עליו אומר לו יתוש קדמך במעשה בראשית", אבל כשאין זחה דעתו הרי הוא ראשון במעלה, ואם כן למה הקדים הכתוב דרגת "אחור", דהיי לגריעותא מדרגת מי שזחה דעתו ח"ו. אבל לדברי רבינו בחיי מיושב היטב, דאומרו "אחור" אף הוא למעלה, דבגלל שהאדם הוא תכלית הבריאה נברא אחרון לכל המעשים, דלעולם התכלית מונח לבסוף.

לשמש את האדם

ומעתה נראה לבאר מה שדרש רבי שמלאי: "כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף", דגם תורת הבהמות והחיות נאמרה בשביל לשמש את האדם, כאומרו: "זאת החיה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ וגו', אֶךְ אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ", וכל הנפקא מינה בפרשת הבהמות והחיות היא רק לשמש לאדם לידע במה יסעד נפשו. ואם כן קדימתם בתורה באה כקדימתם בבריאה, דכמו שקדמו בבריאה כיון שנבראו לשמש את האדם ולתכליתו, כן קדמו בתורתו כיון שנאמרו לשמש את האדם ולתכליתו, והוא "סוף מעשה במחשבה תחילה" כדברי רבנו בחיי. (בס דרך תורה

פרשת תזריע מאמר ב)

¹ ד"ק וראה דשאר חכמי המחקר הביאו המשל באדם שבונה בית לשבתו, אבל רבינו בחיי הביא המשל במי שצריך מדרש לקביעות לימודו. ובאמת כן מצינו ביעקב אבינו שלח את יהודה לפניו "להורת לקניו גִּשְׁנָה" (בראשית מו, כח). דהסוף היה שיעקב אבינו ירד למצרים, אבל במחשבה היה תחילה בשביל ששיירי יהיה לו בית מדרש מוכן.

נתרם לרפואת

הרב אברהם אבא בן ביילא

וזוגתו מרת אטל פערל בת מלכה

ישלח דבריו וידפאם במהרה בימינו אמן

נתרם לזכות

הרה"צ ד' מרדכי זאב

בן מלכה

נתרם לרפואת

הרב יהודה דוב בן יוסל

מוסר מן הים

השנה ליחוד ולעבירה ימות הרגל, שיש קבוצת אנשים ונשים לשמוע דרשה, ונותנים ונושאים זה עם זה. והוא גם כן כענין הצרבת, כי בימים טובים לא נמצאים בלחץ של כל השנה, וכולם רגועים ומשחים, אך דווקא זה יכול לגרום לשחין וליצר התאוות לבעור כשנושאים ונותנים זה עם זה. וכן כתבו התוס': "סקבא דשתא ריגלא - פירוש ריעוע של ימות השנה ליחוד ולעבירה, כלומר ימות הרגל [שיש] קבוצות אנשים ונשים לשמוע הדרשה ונותנים עין זה על זה. וי"א לכך נהגו להתענות לאחר פסח ולאחר סוכות".

ועיין במלבי"ם שפירש: "איש בליעל כורה רעה - אחר שחשב דרך החכמה המלכשתו ענהו ובטחון ורוה"ק, והשב תועים אל דרך בחן שפתיו. חושב דרך הכסילות שהיא הפך לה, יש איש בליעל, שפורק עול שמים מעליו לגמרי, והוא כורה רעה במעמקים ובסתר כורה בור על חברו להפילו, ועל שפתיו בוער כאש צרבת, כי ידבר בהתלהבות רשפי האהבה עד שצרבת המכה נראה על שפתים, כמ"ש כסף סגים מצופה על חרש שפתים דולקים ולב רע, שפתיו ידברו אהבה ובקרבו ישים ארבו".

ואם כן שלמה המלך בחכמתו אומר לך אתה יכול לבחור בין דרך חכמה המלבישתו ענהו ובטחון ורוח הקודש ולהשיב תועים אל הדרך הנכונה, או לבחור חלילה את דרך הכסילות שהיא היפך לה, ולהגיע לשפל המדרגה.

ותכלית האדם היא לנקות עצמו מאותה אש צרבת שבוערת בקרבו, כמו שאמר הנביא (ירמיהו לא, א): "כֹּה אָמַר ה' מְצָא חַן בְּמִדְבָּר עִם שְׂרִידֵי חֶרֶב הַלֹּזֶף לְהַרְגִיעוֹ יִשְׁרָאֵל". שכן בני ישראל בגלות טרודים ומושפלים עד עפר, ואמר ה': "מְצָא חַן בְּמִדְבָּר עִם שְׂרִידֵי חֶרֶב הַלֹּזֶף לְהַרְגִיעוֹ יִשְׁרָאֵל". ולעולם תעמוד לנו זכות יציאתנו ממצרים באמונה, כמו שנאמר (שמות יב, לט): "וְגַם צִדָּה לֹא עָשׂוּ לָהֶם". ופירש רש"י: "וגם צדה לא עשו להם - לדרך. מגיד שבחן של ישראל, שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה, אלא האמינו והלכנו, הוא שמפורש בקבלה (ירמיהו ב ג) זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, ומה שכר מפורש אחריי (שם א) קודש ישראל לה' וגו'". וכל אדם מישראל יידע שהוא יכול להיות רגוע, כיון שה' יתברך מרגיע את ישראל, ולא ילכו אחר הצרבת הבעורת, ובזה תיכף ומיד יהפכו הימים האלה לששון ולשמחה, ויבוא משיח צדקינו ויגאלנו. (שיעור 6 תזריע תשפ"ב)

לשון בעירה, דהרבה פעמים הבעל לשון הרע מדבר בחזקה על חברו, אך עוד הוא מוסיף ואומר שאותו אדם אינו צריך להיפגע, כי זה דברי אמת הידועים לכל, והוא אומר לו שהוא יכול להירגע לא קרה שום דבר, ולא רק זה שעליו אמר את הלשון הרע צריך להיות רגוע, אלא כל השומעים את הלשון הרע גם כן, הוא אומר להם שהם צריכים להיות רגועים, כיון שהוא לא עשה כלום, ולכך הצרבת השחין הזאת היא לשון רגיעה ולשון שריפה, כי זה המדבר שורף בלשונו את כל הסובבים אך אפילו אינו נותן להם להישרף אלא הוא טוען שהם צריכים להישאר רגועים.

אם אותו לשון הרע הוא גם שקר והוא מוציא עליו שם רע, אזי אין תרופה למכתו, דמצינו להדיא ברמ"א (אורח חיים סימן תרו סעיף א) לענין הפיוסין שמפייס אדם את חברו בערב יום הכפורים: "המוחל לא יהיה אכזרי מלמחול (מהר"ל), אם לא שמכוון לטובת המבקש מחילה. ואם הוציא עליו שם רע, אינו צריך למחול לו". אם כן צריך האדם לפשפש היטיב בדבריו שלא יהיה חלילה כמוציא שם רע, משל לדבר, שאומר ראו את פלוני שנפגע מכל בדיחה (וארט"ל), ובזה הוא גם מחזק את הלשון הרע שאמר עליו, וגם מוציא עליו שם רע שאכפת לו שמדברים עליו.

והמוסר הרי הוא הגרוע ביותר, שהרי נפסק להלכה (ש"ע חושן משפט סימן שפח סעיף ז): "מוותר להרוג המוסר אפילו בזמן הזה. ומוותר להורג קודם שימסור, אלא כשאמר הריני מוסר פלוני בגופו או בממונו, אפי' ממון קל, התיר עצמו למיתה". כי המלשין מוסר עצמו לסטרא אחרא, ומשילט על עצמו את הסטרא אחרא. ואמנם אין כמעט אדם מבני ישראל שחשוד להיות מוסר בידיעה, אבל פעמים הרבה לשון הרע קטן גורם נזק גדול למי שמדברים עליו, ואם כן בכל ענין לשון יש גם קצת ענין של מוסר, והוא שביאר הרלב"ג: "איש בליעל - הנה האיש הבליעל חורש הרעה בלבו ומה שיבא ממנו אל שפתיו יוכר בו רושם הרע שהוא בלבו, ויהיה משחית כמו האש השורפת". ומוסיף הרלב"ג: "וכאילו אמר שיותר רע יבוא מפיו ממה שהוא בלבו, כי ישתדל להעמיק בדבריו בדרך שימשך מהם רע נפלא". אמנם ידוע שבדרך כלל פרשת תזריע בשנה שאינה מעוברת באה לאחר הפסח, ובדרך כלל חל בה תענית בה"ב. ובענין בה"ב איתא בגמרא (קידושין פא, א): "אמר אבין: סקבא דשתא - ריגלא". ופירש רש"י: "סקבא דשתא ריגלא - ריעוע של ימות

פרשת תזריע אף כשאינה מחוברת עם פרשת מצורע, יש בה את כל דיני הצרעת, ובפרשת מצורע נאמר המשך דיני המצורע. ובין דיני הצרעת הוזכרו דיני צרעת השחין (ויקרא יג, יח): "וּבִבְשָׁרְךָ כִּי יִהְיֶה בּוֹ בְּעֵרוֹ שְׁחִין וְנִפְאָ. וְהָיָה בְּמִקוֹם הַשְּׁחִין שְׂאֵת לְבָנָה אוֹ בְּהֵרַת לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת וְנִרְאָה אֵל הַפֶּה וּפִירֵשׁ רֶשֶׁי". "שחין - לשון חמום, שנתחמם הבשר בלקוי הבא לו מחמת מכה, שלא מחמת האור". ובהמשך (פסוק כג) פירש רש"י: "צרבת השחין - כתרגמו רושם שיחנא, אינו אלא רושם החמום הניכר בבשר. כל צרבת לשון רגיעת עור הנרגע מחמת חמום, כמו (יחזקאל כא, א) וְנִצְרְבוּ בָּהּ קַל פְּנִים". ואילו הרב אבן עזרא פירש איפכא: "צרבת - כמו ונצברו בו כל פנים (יחזקאל כא, א) כטעם מוקד וחום ולהבת".

נמצא דלהבנת רש"י צרבת הוא לשון רגיעת עור, ואילו להבנת הרב אבן עזרא הוא להיפך מוקד וחום להבת. וענין הלהבה הוא כמו שנאמר (עובדיה א, יח): "וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וְגִית יוֹסֵף הַלֶּהָה". וידועים דברי רש"י (בראשית ל, כח): "אש בלא להבה אינו שולט למרחוק", ואילו הלהבה שולט למרחוק. אם כן צריך לבאר כיצד זה שלפירוש רש"י הצרבת היא רגועה וללא חמום בשר, ואילו לפירוש הרב אבן עזרא הוא מלשון צריבה וחום ולהבת. נפתח לה להאי פרשתא מהא דאיתא במשיל (טז, כז): "איש בליעל כָּרָה רָעָה וְעַל שְׁפָתָיו קָאֵשׁ צָרְבַת". ופירש רש"י: "כורה רעה - בלבו חורש הרע. ועל שפתיו כאש צרבת - הרעה כאש שורפת על שפתיו עד שמוציאה בפיו וגומר. כאש צרבת - שורפת, כמו (יחזקאל כא, א) ונצברו בה כל פנים". וכן פירש המצודות ציון: "צרבת - ענין שריפה כמו ונצברו בה כל פנים". ובמצודות דוד פירש: "כורה רעה - דרכו לחפור ולחפש תחבולות לעשות רעה לבני אדם, וגם ירבה לדבר דברי חידוים ומכעיסים כאלו על שפתיו אש שורפת". וזהו דרכו של בעל לשון הרע, שפוגע ומרבה לדבר דברי חידוים. וידוע מה שאמר ר' יוסי בן זימרא: "כל המספר לשון הרע, נגעים באים עליו" (ערכין טו, ב). ואמנם אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יוחנן (ערכין טו, א): "על שבעה דברים נגעים באין", ואם כן יש לך עוד כמה חטאים שנגעים באין עליהם, אך הראשון והעיקרי שבהם הוא: "על לשון הרע". ולכך גדר צרבת השחין אינו סתם נגע ועונש על חטא לשון הרע, אלא הוא ממש עונש מדה במדה על שצרב והכאיב לזה שדיבר עליו. בזה יש לבאר קוטב הדברים האם הצרבת היא לשון רגיעה או

^א כמו שאדם יש לו כוונה, הוא שם מים קרים כדי להרגיע את הצריבה.

^ב וכך גם אותם רשעים עושים, שהם פוגעים בחרדים לדבר ה', אך אסור להגיב להם, אלא צריכים להיות רגועים.

^ג ואמרים העולם, מדוע צריך לבדוק את פנים הבהמה לדעת אם היא כשירה או טריפה, ישוקה משקה המשכר, ויצא מה שבליבה. אלא שהבהמה אין בה שכל להוציא מה שבליבה. אך זה איש הבליעל, מוציא בפיו מה שבליבו, ובזה ניכר הרעה שבליבו.

מעשה מן הים

כתב הרב בית יוסף (אורח חיים סימן תלז): "ובירושלמי (פסחים פ"א ה"א) פליגי איכא מאן דאמר לא יתני נשים לפי שהן עצלניות והן בודקות כל שהוא". אמנם כהיום כל אחד יודע, שאילו היו משאירים את נקיונות פסח לבעלים, היו אוכלים חלילה חמץ בפסח. וכן מספרים אשתי המהר"ל דיסקין הייתה שמה ברגלי החתולים פוזמקאות, כיון שהם היו מטיילות בבית שלא יכניסו חמץ, והמהר"ל אמר על כך שזה סתם חומרא. ובאמת הרבנית הייתה המחמירה והיתה יושבת בדלת ביתו והיתה מקשיבה לשאלות, והיתה מקניטתו בדברים נו איזה איסור כבר הרב התיר.

באותו זמן הציעו להרב רקובסקי זצ"ל מירושלים עיה"ק שהיה שוחט, להיות שוחט באמריקע הטריפה, שאז היה במצב כל באיה לא ישובו, וכיון שלא היה לו פרנסה הוא נכנס לשאול את המהר"ל כדת מה לעשות, ענהו המהר"ל שישע, וכאשר שאלו מה יהיה על הילדים, ענה לו 'עלי ועל צוארי', וכל מי שנסע אז לאמריקע היה הוא עצמו בסכנה רוחנית וכל שכן שבניו ונכדיו, אך אותו שוחט נסע ע"פ ברכתו, ולאחר שהות של כמה שנים חזר הוא ובניו

ובני בניו איתו שלמים באמונה, וכאשר חזרו עמדה הרבנית וראתה אותם, מיד קראה לבעלה בהתרגשות, שירד העול מעל צווארו, שכן הבינה שהמהר"ל סוחב אותם כעול על צווארו. ומענין לענין יש לומר כאשר הציונים מנסים לגזור עלינו את גזירת הגיוס לעשות מאיתנו קצינים, אך ברוך ה' ראינו איך כל שבטי ישראל יחד כולם ניצבו למערכה. והוא משמא דקא מהניא לן. וכן אמר מו"ר בעל הנתיבות שלום זיע"א במלחמת ששת הימים, אשר בתחילה הידיד הכי טוב לישראל היה נשיא צרפת, ואחר כך עשה צרות לישראל, ואחר מלחמת ששת הימים הוא נפל בקול רעש גדול, ושאל מורי ורבי, והרי אמרו בגמ' גיטין (נב, ב): "כל המיצר לישראל נעשה ראש". אם כן מדוע הוא נפל כל כך, ותי' שכאשר הקב"ה רוצה להצר לישראל הרי הוא נעשה לראש, כדי שלא יאמרו בידי אומה שפלה נתנם או בידי אדם שפל, אך לאחר שכבר היצר לישראל, הרי הוא צריך לספוג מפלה ולקבל עונש על שהוא מיצר לישראל. וכן הוי במדינה עד כמה שהם הצרו לישראל והמירו דתם של רבים רבים מבני ישראל, ועתה מתחילה מפלתם. (שיעור 57 מצורע תשע"ט)

דבר בעיתו

חנוכת הנשיאים

מגילת שיר השירים שייכת לפסח, ונאמר (שיר השירים ז, א): "שׁוּבֵי שׁוּבֵי הַשׁוּלְמִית שׁוּבֵי שׁוּבֵי וְנִחַזְהָ בְךָ". השולמית היא כנסת ישראל, והקב"ה נקרא שלום, שכן אמרו (שיר השירים רבה פרשה א): "שיר השירים אשר לשלמה - מלך שהשלום שלו", וכנגדו כנסת ישראל היא השולמית, כמו שפירש רש"י: "שובי שובי השולמית - השולמית - השלימה באמונתך".

ואומות העולם מבקשות להדיחה מעל המקום, ועונה להם כנסת ישראל: "מַה תִּחַזְּזוּ בְּשׁוּלְמִית כְּמַחֲלַת הַמְּחַנְּנִים". שאומרת כנסת ישראל לאומות העולם וכי יכולים אתם לעשות לי הכבוד שהיה לי במדבר כמחנות הדגלים. ולזכרון זה נהגו לקרוא פרשת הנשיאים בימי ניסן, וכן כתב השל"ה הק' (פסחים נר מצוה ח): "מנהג טוב לקרות בכל יום פרשת הנשיאים של זה היום", והוא כדי שזכור את הנשיאים ואת

הזמן אשר לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, והוא שורש המציאות והקיום של ישראל, ועד כדי כך שאפילו אומות העולם מבינים שבזה תלוי הקיום, ולכך הם שועלים קטנים מחבלים כרמים, מנסים לחבל כרם בן שמן, ואומרים כאילו יעשו מאיתנו קצינים. אך את פתח לו לומר וכי יכולים הם ליתן לנו אהבת דודים כמחולת המחננים אשר כל ישראל היו י"ב שבטים במדבר ניצבים בדגלים. (שיעור ח 57 מצרוע תשעט)

ציוני דרך

כפרת העגל על ידי אהרן

בפרשת נגעים הדגיש הכתוב כמה פעמים שהנגע מגיע אל הבשר, כן נאמר (ויקרא יג, ב): "אֲדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפְחַת אוֹ בְּהֶרֶת", וכן נאמר (פסוק יח): "וּבְשָׂרָה כִּי יִהְיֶה בוֹ בְּעוֹר שְׁחִין וְנִגְרָפָא". ודרשו חז"ל (סוטה ה, א): "אמר חזקיהו אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים לבו כבשר". ופירש רש"י: "כבשר שהוא רך, ולא כאבן שהוא קשה". והביאו ראייה לדבר מדכתיב (ישעיהו סו, כג): "וְהָיָה מִדֵּי חֶדְשׁ בְּחֻדְשׁוֹ... יָבֹא כָּל בְּשָׂרָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת וְגו'". ופירש רש"י: "אותם שהם בשר יבואו ויתפללו, כי הם נשמעים לפני. אבל גסי הרוח לא יבואו".

ובהמשך הגמרא: "א"ר זירא, בשר כתיב ביה ונרפא, אדם לא כתיב ביה ונרפא". ופירש רש"י: "בשר כתיב ביה ונרפא - וּבְשָׂרָה כִּי יִהְיֶה בוֹ בְּעוֹר שְׁחִין וְנִגְרָפָא (ויקרא יג, יח). אֲדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ (שם פסוק ב), נִגְעַת צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם (פסוק ט), לא כתיב בחד מינייהו ונרפא, לפי דרכך אתה למד שמי שהוא רך ועניו כבשר, קרוב להתרפאות מיסורין הבאין עליו. אבל מי שהוא קשה כאדמה אין רפואה למכותיו". והוא שרמז הכתוב (תהלים סה, ג): "שִׁמְעֵ תִפְלֵה, עֲדִיךָ כָּל בְּשָׂרָה - יָבֹאוּ", אף שהקדוש ברוך הוא שומע כל תפילה, מכל מקום אין באים לפניו אלא 'כל בשר' מי שלבבו רך כבשר.

ובאמת הכתוב (ישעיהו סו, כג) וְהָיָה מִדֵּי חֶדְשׁ בְּחֻדְשׁוֹ מִיָּדָי בְּחֻדְשׁוֹ מִיָּדָי עַל זְמַן הָעֵתִיד לְבֹאוֹ, שבו יבואו מדי חודש בחדשו כל בשר להשתחוות לקדוש ברוך הוא. והלב בשר הוא תכלית התיקון של עם ישראל, כמבואר בגמרא סוכה (נב, א): "דרש רבי עירא ואיתימא רבי יהושע בן לוי, שבעה שמות יש לו ליצר הרע... יחזקאל קראו אבן שנאמר (יחזקאל לו, כז) וַיִּהְיֶה הָאֶבֶן לֵב הָאֶבֶן מְבֻשָׂרִים וְנִתְתִּי לָכֶם לֵב בְּשָׂרָה". ומבאר המהרש"א: "דב' לבבות הן ב' יצרן, דהיינו לב אבן יצר הרע שהוא קשה, כדלקמן אם אבן הוא נימוח כו', ולב בשר הוא יצר טוב שהוא רך כמו הבשר, כמו שאמרו בסוטה בשר ונרפא וגו' אם משים לבו כבשר". ולפי דרכנו למדנו דזו הטהרה הנקראת לב בשר מרמז על היצר הטוב. נמצא שענין 'ונרפא' שנאמר על בשר נגעים הוא ענין ששייר לעתיד לבא, שכן שלימות ענין לב בשר יתקיים בשלימות רק לעתיד לבוא, וכן בענין התפילה נאמר על הזמן העתיד לבא: "וְהָיָה מִדֵּי חֶדְשׁ בְּחֻדְשׁוֹ מִיָּדָי שֶׁבֶת בְּשִׁפְתוֹ, יָבֹאוּ כָּל בְּשָׂרָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי אָמֵר ה'", (ישעיהו סו, כג). כי היצר הרע הוא בחינת לב אבן, והאדם צריך לזכות ללב בשר לב של היצר טוב. (ב"מ דרך תורה פרשת תזריע מאמר ב')

ימי הילולא - ממצולות ים

ו' ניסן תק"ד | הגאון ר' חיים אבולעפיה זצ"ל

יש ספר 'שרש יעקב' להגר"ח אבולעפיה זצ"ל, שהיה גדול הדור רב עיר מולדתי טבריה, ואף על פי שהיה גדול הדור, חכם מעמיק בכל מממני התורה, כתב פירוש על העין יעקב שהוא אגדות הש"ס, כדי שלא יזלזלו בדברים העומדים ברומו של עולם. והרב בכר דוד בעל דברי אמת שרעק"א שיבח ביותר את ספרו, חיבר דרוש

שלם (דרוש שישי) על האור החיים הקדוש ועל הגר"ח אבולעפיה זצ"ל שנפטרו שניהם בשנת ה'תק"ד. וידוע שהגר"ח אבולעפיה קיבל רשות מיוחדת מדאהרן אל עומר שליט הגליל לבנות את העיר טבריה, ונעשה להם נס כאשר השולטן רצה לעלות עליהם להורגם, ובזכות הגר"ח אבולעפיה ניצחו. ועוד בזמני היה ממשיך דרכו

מצאצאיו ונקרא חכם 'רבנו' החכם באשי דעיר מולדתי. ורבים מצאצאיו היו בעיר טבריה. ופעם היתה חנות נעליים של אחד מצאצאיו ושאלנו אותם האם הם מצאצאי רבי חיים אבולעפיה, אמר לנו המוכר ביראת כבוד, כיצד אתה מעיז להזכיר את שמו, והרי הוא היה צדיק גדול. (שיעור ט 93 שמות תשפב)

יוצא לאור על ידי מכון בים דרך

לפרטים והנצחות 0556712159

אפשר לקבלו כל שבוע דרך המייל bd025401167@gmail.com

קוראים יקרים!! גליון זה מופץ ברוך ה' בכאלף בתי כנסיות ברחבי ארץ ישראל ובעשרת אלפים עותקים, בואו טלו חלק במצוה, ועזרו לנו לעמוד בהוצאות הכבודות. יש לכם שמחה ברוך ה' או יארציט, חושו וטלו חלק בנשיאת הארון בסך 500 ש"ח. **אפשר לתרום בכל עמדות נדרים פלוס תחת השם גליוני בים דרך, או להתקשר לטלפון 0556712159**